

Михайло Якубович

“PROGNOSTICON” ЯНА ЛЯТОСА 1594 Р.: СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ

У статті розкрито малодосліджені сторінки творчості Яна Лятоса (1539 – до 1608 рр.), відомого польського вченого-енциклопедиста, який провів останні десять років життя при дворі Василя-Костянтина Острозького. Досліджено латиномовний твір “Прогностикон”, відзначено специфіку наукових поглядів Яна Лятоса, відстежено зв’язок між цим твором і політичною ситуацією тих часів.

Ключові слова: Острозька академія, природознавство, передбачення, астрономія, астрологія, Османська імперія, календарна реформа.

В статье раскрыто малоисследованные страницы творчества Яна Лятоса (1539 – до 1608), известного польского ученого-энциклопедиста, который провел последние десять лет жизни при дворе Василия-Константина Острожского. Исследовано латиноязычное произведение “Прогностикон”, отмечено специфику научных взглядов Яна Лятоса, отслежена связь между этим произведением и политической ситуацией того времени.

Ключевые слова: Острожская академия, естествознание, предсказания, астрономия, астрология, Османская империя, календарная реформа.

In the article a poorly explored parts of the heritage of the famous Polish scholar Jan Latosz (1539 – 1608) is being studied. His Latin work “The Prognosticon” is being discovered. The author of the present article notes the features of the Jan Latosz’s scientific views and pays attention to the links between this document and the political situation of its times.

Keywords: Ostroh Academy, Natural Studies, prediction, astronomy, astrology, Ottoman Empire, calendar reform.

Найбільш важливі моменти біографії відомого польського лікаря, астролога, математика й філософа Яна Лятоса (1539 – до 1608 рр.) відомі досить непогано. Доведено, що, зазнавши переслідувань за

свої виступи проти календарної реформи папи Григорія XIII, після 1596 р. вчений емігрував до Острога, де й мешкав до самої смерті, займаючись лікарською справою. Згадується Лятос і в Акті поділу володінь князя В.-К. Острозького між його синами Янушем і Олександром 1603 р. [1, с. 10-11]. В українській історичній науці до спроб реконструювати життєвий шлях вченого вдавалися І. Мицько [7, с. 100] та Р. Шпізель [10, с. 210-213]. Набагато ширше постать Яна Лятоса представлена в польській історико-біографічній літературі, яка й досі слугує основним джерелом для вивчення життєпису вченого. Загальні відомості наводить Ф. Бентковський [144, с. 311-312], Ф. Серчинський [23, с. 267-268] та інші польські автори (див. часткову бібліографію у: [10, с. 213]). Найбільш повну біографію подає Л. Гайдукевич у статті в "Польському біографічному словнику" [12, с. 569-572]. Збереглися до наших часів і праці самого Яна Лятоса, дві з яких знаходяться в Львівській національній науковій бібліотеці [19; 24].

Незважаючи на добрий стан збереженості та відносну доступність стародруків, твори Яна Лятоса фактично залишаються недослідженими. Натомість вивчення його діяльності як астронома й астролога, що свого часу викликала настільки негативну реакцію в Польщі й навіть у Римі (припинити виступи проти нового календаря вимагав особисто папа Григорій XIII [10, с. 210]), дозволила б краще зрозуміти окремі аспекти тогочасної ідеологічної боротьби в Речі Посполитій та, що також важливо, розвиток природознавчої науки, здобутки якої Ян Лятос міг пропагувати й в стінах Острозької академії. Більше того, творчість Лятоса спонукала багатьох польських астрономів тих часів до глибокої дискусії навколо питання календаря; у 1604 році католицький апологет Войцех Росцішевський (1556/1560 – 1619 рр.) публікує трактат "Телець Лятоса, або діалог про Лятосів календар", де намагається довести хибність поглядів вченого [16].

У межах означеної статті ми спробуємо розглянути одну з найбільш відомих астрологічних праць Яна Лятоса, присвячену прогнозу політичного майбутнього Європи, а також наголосити на тих суспільних та політичних аспектах, які спонукали Лятоса до написання цього твору. Мова йде про латиномовний трактат під назвою "Prognosticon de regnorum ac imperiorum mutationibus ex orbium coeli syderumque motu & lumine vario, in haec tempora incedentibus" ("Прогностикон про зміну царств та імперій на підставі змін у русі й світлі небесних тіл, що відбуваються у цей час"), виданий 1594 року в Кракові. Один із примірників цього твору зберігається у Львівській національній на-

уковій бібліотеці [19]. Працю присвячено “августійшому цезарю” Рудольфу II, тобто імператору Священної Римської імперії (1576 – 1612 рр.) [19, арк. 2-5]. Присвяту “Прогностикону” саме цій постаті (а не, наприклад, польському королеві чи комусь із шляхтичів, як це згодом сталося із твором про “страхітливе сонячне затемнення” [24].) не можна вважати випадковою. Рудольф II був відомим покровителем різного роду “окультних наук”, зокрема й астрологічних (див. новітнє дослідження П. Маршала: [18]). За дорученням цього імператора Краків у 1584 році відвідував знаменитий британський астролог, алхімік і містик Джон Ді (1527 – 1608/1609 рр.), який до цього певний час мешкав при дворі Рудольфа II в Празі [22, с. 42]. Оскільки сам Лятос перебував у Краківському університеті з 1582 року [7, с. 100], цілком ймовірно, що він не лише зустрічався із Джоном Ді, а й мав якийсь стосунок до імператорського кола вчених. Проте згодом, внаслідок виступів Лятоса проти нового календаря й подальшої еміграції, ці зв’язки були втрачені.

Означений твір Яна Лятоса належить до жанру “прогностиків”, популярних у Польщі й інших країнах Європи ще з часів середньовіччя. Відомий, наприклад, твір кенігсбергського астронома Йогана Мюллера (лат. Регіомонтан) (1436 – 1476 рр.) “Prognostica” [17, с. 27-31], а також низка інших праць цього жанру другої половини XV ст. Автори цих праць намагалися передбачити, які природні й суспільні події може викликати комета 1472 року [15]. До відомих творів такого типу належала й “Прогностична оцінка 1483 року”, написана вихідцем із українських земель Юрієм Дрогобичем (бл. 1450 – 1494 рр.), який активно використовував спадщину перського астронома Абу Ма’шара аль-Балхі (лат. Альбумазар) (787 – 886 рр.) та італійського астролога Гвідо Бонатті (XIII ст.) [5]. Але підзаголовок “Прогностикону” Лятоса свідчить про цілком конкретний авторський задум: “максимально правдиво про успіх християн проти турків” [19, арк. 1]. Таким чином, Ян Лятос намагався з’ясувати, коли, згідно з відповідними астрологічними розрахунками, Османська імперія (“Царство Магомета”) [19, арк. 18] більше не буде становити “загрозу для християн”.

Предмет, обраний Лятосом для астрологічного “дослідження”, активно дискутувався протягом усього шістнадцятого століття. Після вдалих європейських кампаній Сулаймана Кануні (1520 – 1566 рр.) (див. : [21, с. 87 – 111]) правителі центральноєвропейських держав розглядали Османську імперію як найсерйознішу загрозу. В 1543 й 1544 році в Кракові виходять друком дві промови Станіслава Орі-

ховського-Роксолана (1513 – 1566 рр.) під назвою "Про турецьку загрозу", де автор прямо говорить, що мета Сулаймана – "захопити Польщу, звідки зручніше воювати не лише з германцями, а й з іншими народами" [8, с. 91]. Учень Коперника Георг Йоахім Ретик (1514 – 1574 рр.), який також був пов'язаний із Краківським університетом, в одному зі своїх послань намагався передбачити час занепаду "закону Магомета" [4, с. 495]. Оскільки "Прогностикон" Яна Лятоса цілком пов'язаний із "турецькою загрозою", австрійський орієталіст Й. вон Хаммер (1774 – 1856 рр.) навіть включає цей твір у перелік рукописів та стародруків, які стосуються історії Османської імперії [13, с. 156].

Змістовна частина "Прогностикону" починається з твердження про те, що період розвитку й занепаду різних держав пов'язаний із небесними тілами [19, арк. 6]. Сутність цього зв'язку полягає в залежності подій на землі від ексцентриситету планет і сонця, тобто ступеню відхилення орбіти від окружності. Посилаючись на Коперника [19, арк. 6], Ян Лятос фактично викладає класичну доктрину Клавдія Птолемея (87 – 165 рр.), згідно з якою небесні тіла рухаються по малому колу, яке називається епіциклом, у той час як центр самого епіциклу рухається по великому колу, що має назву деференту (див. : [3, с. 120]) Ця теорія застосовувалася як у геоцентричній, так і геліоцентричній системі, доки німецький астроном і математик Йоган Кеплер (1571 – 1630 рр.) не з'ясував, що планети рухаються по еліптичним, а не колоподібним орбітам. Виходячи з напрацювань Коперника (а саме третьої книги з праці "Про рух небесних тіл"), Ян Лятос вказує на головні астрономічні процеси, які дозволяють відстежити хід подій на землі – випередження рівнодення (лат. *praecessio aequinoctiorum*), внаслідок якого кожного року весняне рівнодення настає дещо раніше, зміни в русі Сонця знаками зодіаку, а також зміни ексцентриситету, через що спостерігається "нестабільність апогею" [19, арк. 6-7]. Ці відхилення Лятос, услід за Коперником, називає поняттям "аномалія рівнодення" (*Anomaliae aequinoctiorum*) [19, арк. 7], на вирахуванні яких і будує свою астрологічну систему. Один із максимальних градусів "аномалії" припав на 2186 рік від створення світу, коли відбувся "призов до Аврама" (*vocatio Abrahae*) [19, арк. 8]. Таким чином, автор "Прогностикону" посилається на значиму біблійну подію відновлення монотеїзму, встановлюючи зв'язок між сакральною історією та астрономічними явищами, зокрема епохами середніх рухів рівнодень, про які писав іще Коперник.

Утім, у цитованій Лятосом книзі його видатний попередник підходив до питання вказаних аномалій суто з астрономічних, а не

астрологічних міркувань [6, с. 183-198]. Слід також зауважити, що сам Коперник наголошував на відповідності між літосчисленням, де враховується зміна рівнодень та календарем Юлія Цезаря [6, с. 184]; саме тому цілком закономірним виглядає той факт, що в системі Яна Лятоса юліанський календар мав настільки принципове значення.

Ян Лятос наголошує, що в 2615 році від створення світу, коли “аномалія” сягнула 45 градусів небесного меридіану, Бог відкрився Мойсею, після чого відбувся вихід євреїв із Єгипту [19, арк. 9]. Але вже 3044 року, коли величина “аномалії” була мінімальною, євреї потрапили у вавилонський полон. Увесь цей період загалом пов’язується Лятосом із дією Юпітера, який символізує священство й владу, дану Богом Авраму [19, арк. 9].

Наступна фаза зростання “аномалії” припала на 3902 рік. Перед цим запанував Марс, а його влада, за словами Лятоса, “означає війну, хаос, повстання, пожежу, спустошення та руйнацію”, що й втілювалося у греко-перських війнах, походах Олександра Македонського та інших подіях; саме в цей час Бог відсилає Ісуса як визволителя людства. Оскільки 796 рік за християнським літосчисленням Ян Лятос називає 4760 від створення світу, роком створення світу в його хронології був 3964 до н. е. [19, арк. 11].

Після приходу Ісуса настає ера Сатурна, початок якої припав на 30 рік н. е. Панування цієї планети, за твердженням Лятоса, несе великі загрози для християнства – близько 400 року Європою прокотилося нашість Атілли, а у 800 році, в “Африці”, з’явився “Магомет” [19, арк. 11-12]. І хоча датування, запропоноване автором “Прогностикону”, не зовсім точне, слід зауважити, що мова йде не про прив’язку до конкретних дат, а про початок і завершення цілих періодів. Піднесення “закону Магомета” пов’язується Лятосом вже із дією Венери, період влади якої буде тривати до 1653 року й ще принесе із собою “чимало безладу на землі” [19, арк. 12]. Цей “безлад” (furores) також пов’язується із “законом Магомета”, успіх якого позначений Венерою та Марсом. Продовжуючи тему домінування небесних світил, Лятос стверджує, що після 2511 року н. е. влада перейде до місяця, з’явиться “тиран-антихрист”, а в 7000 (3036 Р. Х.) році світ завершить своє існування й зміниться на “царство Боже” [19, арк. 13]. Таким чином, Лятос застосовує астрологічну методику до біблійного розуміння есхатології.

Але обрахування дати кінця світу не було головним завданням астролога. Тому в подальших міркуваннях Лятос намагається передбачити події, які відбуватимуться в найближчі 100 – 200 років. У 1586

році Меркурій досягнув апогею в сузір'ї Стрільця (чит. Sagittari замість Sagitari), що дозволяє говорити про майбутній успіх християнського світу. Натомість апогей Меркурія й Марса в сузір'ї Скорпіона, що відбулося 620 року, означав конфлікт "Магомета" й візантійського імператора Іраклія (575 – 641 рр.) [19, арк. 14]. У цьому випадку датування Лятоса більш точне, адже 622 рік став початком мусульманської ери. В час написання "Прогностикону" піднесення "турецької імперії" (Imperium Turcarum) тривало, що також пояснювалося Лятосом через розташування планет (зокрема, Марса в сузір'ї Лева) [19, арк. 14]. Але вже після 1630 року, коли домінувати почне Юпітер, ситуація почне змінюватись на користь християн, а 1700 році "від магометанського царства не залишиться й сліду" [19, арк. 16]. Нарешті, коли остаточно запанує Меркурій – планета великого імператора – "християнське царство" отримає перемогу над "магометанським".

Посилаючись на відповідну частину "Чотирикнижжя" (книга 2, розділ 4) Клавдія Птолемея, Лятос наголошує на тому, що загальний стан міст та держав можна перебачити за з'єднанням місяця й сонця, а також рухом планет у цей час (відповідна частина тексту Птолемея має назву "Про конкретні передбачення" [20, с. 160-162]) [19, арк. 16]. Так само, як далі по тексту "Чотирикнижжя" Птолемей [20, с. 162-164], Ян Лятос намагається вирахувати точне місце, якого й стосуються передбачення, обраховуючи відмінність координат Константинополя й Кракова [19, арк. 17]. Автор "Прогностикону", цитуючи Птолемея, повторює його систему поділу світу на квадранти, в кожній частині яких керує відповідне сузір'я [20, с. 128-160]. Утім, систему Птолемея Лятос доповнює, виходячи із сучасної йому географічної ситуації. До регіону Тильця астролог додатково включає Ірландію, Лева – Туреччину, Скорпіона – Іудею, Ідумею й Східну Швецію, Водолея – "Велику Тартарію", Русь і Валахію [19, арк. 18].

Виходячи з цих та інших міркувань, Ян Лятос робить висновок, що в майбутній війні з Персією Туреччина зазнає поразки, зокрема внаслідок того, що Венера перебуватиме в Тильці [19, арк. 19]. Очевидно, автор "Прогностикону" був начуваний про тривалі турецько-перські конфлікти XVI ст. (1514 – 1555, 1578 – 1590 рр.). Можна стверджувати, що під "магометанським законом" Лятос мав на увазі саме Османську імперію, а не ісламський світ у цілому, а тому всі тези, які стосуються "сарацинів", мають відношення майже виключно до турків.

Із впливом Венери, а також перебуванням Юпітера в сузір'ї Лева, Лятос пов'язує й майбутній успіх австрійців. Проте ця перемога буде

досить важкою для Австрії й стане результатом тривалих зусиль. Те ж саме, свідчить “Прогностикон”, стосується й Угорщини, яку в астрологічному сенсі Лятос ділить на західну й східну [19, арк. 20]. Внаслідок впливу Юпітера угорці досягнуть “щасливого успіху” (*successus felices*), який принесе їм визволення з-під турецького гніту. Остаточ-но ця подія відбудеться тоді, коли апогей Меркурію вийде на сузір’я Стрільця [19, арк. 20]. Отож, царство імператора переможе, а “сарацини” більше не завдадуть “святій католицькій церкві” жодної шкоди [19, арк. 20]. Завершується “Прогностикон” Яна Лятоса віршем Йоахіма Бельського (бл. 1540 – 1599 р.), відомого поета й історика, присвяченим імператору Священної Римської імперії [19, арк. 22].

Досліджуваний твір Яна Лятоса показує глибоку обізнаність автора в природничих науках тих часів – математиці, астрономії, геометрії, географії, а також астрології. Головними теоретичними джерелами “Прогностикону” були класичне для середньовічної й ренесансної астрології “Чотирикнижжя” Клавдія Птолемея, а також твори Миколая Коперника. На відміну від багатьох сучасників (в тому числі й Коперника), Ян Лятос у своїх творах більш критично ставився до арабської та єврейської астрологічної науки, вважаючи деяких східних астрологів схильними до перебільшень [24, арк. 13].

“Прогностикон” 1594 року може вважатися цілком самостійною працею, де присутня спроба розглянути біблійну й сучасну історію у зв’язку із відповідними астрологічними процесами. Важко не помітити й того факту, що в системі Яна Лятоса небесні тіла були тільки “знаками”, а не причинами реальних подій, що дозволяло йому поєднувати астрологічний світогляд із християнським віровченням. Астрологічну науку вчений поділяв на чотири частини – передбачення долі держав та їхніх правителів, передбачення погоди, передбачення індивідуальної людської долі й передбачення сприятливого й несприятливого часу для початку певних справ [19, арк. 11-14]. Утім, судячи зі змісту збережених праць, найбільше цікавила Лятоса астрологія “геополітична”, яка дозволяла спрогнозувати майбутні відносини й становище різних країн. Не дивно, що “Прогностикон”, присвячений Рудольфу II, з’являється саме в той час, коли імператор втягнувся у чергову війну з Османською імперією (1593 – 1606 рр.). Оскільки більша частина бойових дій велася в Угорщині, в останній частині твору Ян Лятос намагався спрогнозувати події саме цих теренах [21, с. 150-185]. Як уже відзначалося, тематика “Прогностикону” була не менш актуальна й для тогочасної Польщі.

Заняття астрологією Лятос продовжував і в період спілкування з князем Острозьким. У передмові до досліджуваного нами "Прогностикону" від 1594 року Лятос гадує про твір, присвячений "князю (Duci) Острога й каштеляну Кракова" [19, арк 5]. В іншому трактаті, датованому вже 1597 роком, Лятос також пише про якийсь "Prognosticum", "повіданий ясному дому княжат Острозьких" [24, арк. 9]. Ймовірно, мова йшла про "Prognosticum ad Annum 1594", виданий в 1593 році й справді присвячений Янушу Острозькому. Зберігся й твір "Про острозький меридіан. Вплив Венери буде загальним, а Юпітер і Меркурій разом будуть тримати владу", написаний в Острозі десь близько 1602 року й присвячений єпископу Луцькому й Краківському (1548 – 1608 рр.) Бернардові Мацієвському [11, с. 118]. Астрологія не була для Острозьких чимось новим: відомо, що з Острогом підтримував зв'язки математик А. Римша (біля 1550 – після 1595 рр.) [2, с. 397], з астрологічними передбаченнями якого був знайомий і сам князь Василь-Костянтин [7, с. 108]. Цілком ймовірно, що після свого переїзду до Острога наприкінці 90-х років XVI століття, князь міг користуватися послугами Лятоса не тільки як особистого лікаря, а й особистого астролога. Адже остаточний розрив зв'язків Яна Лятоса з Краківським університетом відбувся вже 1602 року [23, с. 267], що, цілком можливо, було пов'язано з публікацією нового твору з критикою григоріанського календаря [10, с. 210]. І. Паславський, досліджуючи т. зв. "Холмський збірник", який, на думку вченого, мав стосунок до Острозької академії, припускає, що Ян Лятош міг привести до Острога й праці свого українського попередника Юрія Дрогобича, які згодом були перекладені староукраїнською книжною мовою [9, с. 37].

Наукова біографія Яна Лятоса нерозривно пов'язана з досить складними політичними процесами. До певної міри зрозумілий його союз із домом Острозьких, який дозволив вченому продовжувати критику григоріанського календаря, цілком ймовірно виглядає й можливість певних стосунків із науковою елітою, близькою до імператора Рудольфа II, або й ним самим. Навіть після "еміграції" до Острога чимало зв'язків у Лятоса залишилося й у католицьких колах. Астрологічна творчість, якій вчений був відданий в усі періоди свого життя, могла зіграти роль своєрідного містка між західноєвропейською природознавчою наукою й Острозькою академією. Світогляд Яна Лятоса, в якому астрологія відходила від типового для доби Відродження синкретизму й переосмислювала свій метод, знаменував

собою елементи критичної науки Нового Часу, яка в той час лише починала своє становлення. Цілком вірогідно, що ці погляди Ян Лятос пропагував і в стінах Острозької академії. А тому завдяки цьому вченому й іншим астрономам, Острог був ще й потужним центром, звідки поширювалися найновіші природознавчі знання.

Джерела та література:

1. Атаманенко В. Б. Акт поділу володінь кн. В.-К. Острозького між його синами Янушем і Олександром 1603 р. / В. Б. Атаманенко // Острозька академія XVI – XVII ст. Енциклопедичне видання [у 2-ох т.]. – Острог, 2011. – С. 10-11.
2. Атаманенко В. Б. Римша Андрій / В. Б. Атаманенко // Острозька академія XVI – XVII ст. Енциклопедичне видання [у 2-ох т.]. – Острог, 2011. – С. 394-397.
3. Бронштэн В. А. Клавдий Птолемей / В. А. Бронштен. – М. : Наука, 1985. – 239 с.
4. Георгия Иоахима Ретика о книгах вращений Николая Коперника первое повествование к Иоанну Шонеру // Николай Коперник. О вращении небесных сфер; [перевод И. Н. Веселовского, ред. А. А. Михайлова]. – М. : Наука, 1964. – С. 488-552.
5. Дрогобич Юрій. Роки і пророцтва / Юрій Дрогобич; [уклад. і наук. ред. В. М. Вандишев]. – Х. : Факт, 2002. – 287 с.
6. Коперник, Николай. О вращении небесных сфер / Николай Коперник; [перевод И. Н. Веселовского, ред. А. А. Михайлова]. – М. : Наука, 1964. – 653 с.
7. Мицько І. З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія / І. З. Мицько. – К. : Наукова думка, 1990. – 190 с.
8. Оріховський Роксолан-Станіслав. Про турецьку загрозу слово друге (до польського короля Сигізмунда) / Станіслав-Роксолан Оріховський // Українська література XIV – XVI ст.; [за ред. В. Л. Микитася]. – К., 1988. – С. 88-112.
9. Паславський І. В. Наукові знання у контексті української культури другої половини XVI – першої половини XVII століть / І. В. Паславський // Записки Наукового товариства імені Шевченка. Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін. – 1996. – Том ССXXX. – С. 17-43.
10. Шпізель Р. С. Лятос Ян / Р. С. Шпізель // Острозька академія XVI – XVII ст. Енциклопедичне видання [у 2-ох т.]. – Острог, 2011. – С. 210-213.
11. Estreicher K. Bibliografia Polska / K. Estreicher. – Kraków : Drukarnia Uniwersytetu Jagellońskiego, 1906. – Том X. – Część III. – 551 s.
12. Hajdukiewicz L. Polski Słownik Biograficzny / L. Hajdukiewicz. – Wrocław : Wydawnictwo Ossolińskich, 1990. – 640 s.

13. Hammer von J. Geschichte des Osmanischen Reiches, grossentheils aus bisher unbenützten Handschriften und Archiven / J. von Hammer. – Pest : C. A. Hartleben's Verlage, 1835. – 716 s.

14. Historia literatury polskiej wystawiona w spisie dzieł drukiem ogłoszonych przez Felixa Bentkowskiego. – Warszawa; Wilno : Zawadzki i Komp., 1814. – Tom II. – 830 s.

15. Kozłowska A. Polskie prognozytyki o komecie z 1472 roku. Analiza zawartości treściowej / A. Kozłowska // *Studia Mediewistyczne*. – 1992. – No. 29. – S. 43-65.

16. Latosie cielę albo dialog o kalendarzu Latosowym. Interlocutores Simon Kramarz z X. Plebanem. – Poznań : [s. n.], 1604. – [14] s. / *Inst. Badań Literackich PAN*. No. XVII. 2. 206.

17. Markowski M. Ne znanie dzieła Jana Regiomontana o komecie / M. Markowski // *Studia Mediewistyczne*. – 1993. – No. 30. – S. 27-31.

18. Marshall P. The Magic Circle of Rudolf II: Alchemy and Astrology in Renaissance Prague / P. Marshall. – New York : Walker & Company, 2006. – 320 p.

19. Prognosticon de regnorum ac imperiorum mutationibus ex orbium coeli syderumque motu & lumine vario, in haec tempora incedentibus. Maxime verò de Christianorum contra Turcas successu. A Ioanne Latosinio Medico Phisico, et Mathematico, diligentissime conscriptum, et publicae vtilitatis gratia editum. – [Cracowia]: [s. n.], 1594. – [22] s. / *Львівська національна наукова бібліотека*. Ст. № 79664.

20. Ptolemy. Tetrabiblos / Ptolemy; [Ed. and transl. by F. E. Robbins]. – Cambridge : Harvard University Press, 1940. – 461 p.

21. Shaw S. History of the Ottoman Empire and Modern Turkey. Vol. I: Empire of the Gazis: The Rise and Decline of the Ottoman Empire, 1280 – 1808 / S. Shaw. – New York : Cambridge University Press, 1997. – 351 p.

22. Sherman W. John Dee: the politics of reading and writing in the English Renaissance / W. Sherman. – New York : Univeristy of Massachusetts Press, 1995. – 291 p.

23. Siarczyński F. Obraz wieku panowania Zygmunta III / F. Siarczyński. – Lwów : Drukarnia Jozefa Schnaydera, 1928. – Cześć I. – 353 s.

24. Srogiego i straszliwego zaćmienia słonecznego także dwojga miesięcowego, na Rok Pański 1598 przypadającego, krótkie skutków opisanie. Do tego przystępują efekty złączenia obydwu niefortun Saturnusa y Marsa w znaku niebieskim w wadze przez Jana Latosa doktora w lekarstwie z pilnością uczynione. – [Cracowia]: [s. n.], 1597. – [28] s. / *Львівська національна наукова бібліотека*. Ст. № 94122.